

Na temelju čl. 4.1, 4.2, 5.3 i 9.7 Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) i članka 36. Poslovnika o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju ("Službeni glasnik BiH" broj 2/05), na sjednici Državne regulatorne komisije za električnu energiju, održanoj 18. studenoga 2014. godine, donijeta je

ODLUKA
O PRIVREMENOM UREĐENJU NAČINA OSIGURANJA I PRUŽANJA POMOĆNIH
USLUGA I BALANSIRANJA ELEKTROENERGETSKOG SUSTAVA BOSNE I
HERCEGOVINE

Članak 1.
(Ciljevi)

U cilju kontinuirane, sigurne i pouzdane opskrbe električnom energijom i nastavka liberalizacije tržišta električne energije, u funkciji razvoja veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije, ovom odlukom se privremeno, do donošenja novih Tržišnih pravila, uređuje način osiguranja i pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine.

Članak 2.
(Pomoćne usluge i balansiranje)

Pružanje pomoćnih usluga i balansiranje elektroenergetskog sustava BiH obavlja se na tržištu za nabavu i prodaju električne energije u svrhu održavanja kontinuiranog balansa opskrbe i potražnje u realnom vremenu. Ovim procesom upravlja i rukovodi Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: NOS) kao jedna od strana u svakoj transakciji.

Članak 3.
(Principi funkcioniranja)

Aktivnosti iz članka 2. obavljaju se po principu ponude i potražnje pričuve kapaciteta sekundarne i tercijarne regulacije i balansne energije, uz transparentan, jednakopravan i nediskriminatoran tretman svih sudionika.

Članak 4.
(Sudionici)

- (1) Proizvođači, opskrbljivači, operatori distributivnog sustava, NOS i krajnji kupci u skladu sa ograničenjima propisanim zakonom, kao sudionici u ovom procesu (u daljem tekstu sudionici) organiziraju se u okviru balansne grupe.
- (2) Balansna grupa mora imati jednog sudionika definiranog kao balansno odgovorna strana.

Članak 5.
(Organizacija)

- (1) Registracija sudionika na tržištu, njihova prava i obveze, kao i formiranje balansnih grupa, balansno odgovornih strana, i njihova registracija, prava i obveze uređuje se procedurom koju donosi NOS.

- (2) Procedura iz stavka (1) ovog članka definiše i formiranje dnevnih rasporeda, obavijesti o ugovorima, točke primopredaje energije u prijenosnom i distributivnom sustavu, pridruživanje točaka primopredaje sudionicima na tržištu, odnosno balansno odgovornim stranama, dostavu i razmjenu podataka sa točaka primopredaje i rješavanje zagušenja unutar regulacijskog područja BiH.

Članak 6.
(Način rada)

Nabava pomoćnih usluga sekundarne i tercijarne regulacije, uređuje se procedurom o načinu pružanja pomoćnih usluga i balansiranja koju donosi NOS u skladu sa Podlogama za izradbu procedura iz Koncepta pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine i Metodologijom za izradbu tarifa za usluge prijenosa, rad neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge – Pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", br. 93/11 i 61/14).

Članak 7.
(Ugovori)

- (1) NOS sklapa ugovor o nabavi sa pružateljima pomoćnih usluga, kao i ugovor o balansnoj odgovornosti sa balansno odgovornom stranom.
- (2) Ugovore iz stavka (1) ovog članka tipskog sadržaja, kao i potrebne obrasce, izrađuje NOS.

Članak 8.
(Gubici u prijenosnom sustavu)

- (1) Balansno odgovorne strane, pojedinačno, osiguravaju energiju za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu, proporcionalno veličini pripadajućeg konzuma, pri čemu se ti iznosi prijavljuju u dnevni raspored.
- (2) Privremeno se izuzimaju od primjene odredbe iz st. (2), (3) i (4) članka 31. Metodologije za izradbu tarifa za usluge prijenosa, rad neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge.

Članak 9.
(Debalansi)

- (1) Debalans balansno odgovorne strane, kao razliku planiranog i ostvarenog bilansa u tijeku razdoblja poravnanja, izračunava NOS.
- (2) NOS izrađuje proceduru za određivanje debalansa koja sadržava izraze za obračun energetskog debalansa u pozitivnom i negativnom smislu, obračun troškova debalansa i plaćanje debalansa, sa svim potrebnim pojedinostima.
- (3) Procedura iz stavka (2) ovog članka uključuje i gubitke iz dnevnog rasporeda definiranog u stavu (1) članka 8. ove odluke.

Članak 10.
(Obračun i izvještavanje)

- (1) NOS izrađuje proceduru za obračun pomoćnih usluga i odstupanja balansno odgovornih strana. Ova procedura definiše razdoblje obračuna, subjekte obračuna, izvještavanje, korisnike izvješća, razdoblje izvještavanja, formate, informacije unutar izvješća, način dostavljanja i ostale pojedinosti.

- (2) U skladu sa procedurom iz stavka (1) ovog članka NOS priprema izvješće o obračunu pomoćnih usluga i odstupanja balansno odgovornih strana.

Članak 11.
(Kompenzacije)

- (1) Poravnanje regulacijskog područja BiH sa vanjskim regulacijskim područjima (kompenzacijski program) vrši se u energiji (naturi) za svako tarifno razdoblje prema Operativnom priručniku ENTSO-E (Europska mreža operatora prijenosnog sustava za električnu energiju). Program kompenzacija za regulacijsko područje BiH izrađuje koordinator Kontrolnog bloka SHB (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina), a nakon provjere potvrđuje ga NOS.
- (2) NOS će obveze za kompenzaciju neželjenih odstupanja regulacijskog područja BiH u razdoblju kompenzacije neželjenih odstupanja raspoređivati na balansno odgovorne strane proporcionalno njihovim kumulativnim odstupanjima u razdoblju registracije neželjenih odstupanja, za svako tarifno razdoblje posebno.
- (3) Balansno odgovorne strane su dužne prijavljivati dodijeljene obveze za kompenzacije kroz dnevne rasporede u razdoblju kompenzacije.
- (4) Način i format dostave kompenzacija za balansno odgovorne strane, način prijavljivanja kompenzacija u dnevnim rasporedima i ostali detalji propisuju se procedurom iz članka 6. ove odluke.

Članak 12.
(Transparentnost)

- (1) Sve informacije i podatke vezane za pružanje pomoćnih usluga i balansiranje, koji ne spadaju u kategoriju povjerljivih, NOS je dužan prezentirati sudionicima na tržištu putem svoje internet stranice na transparentan, nepristran i nediskriminatoran način.
- (2) NOS je dužan da, najkasnije osam radnih dana prije posmatranog tržišnog dana, na svojoj internet stranici za svaki obračunski interval objavi slijedeće podatke: ukupnu količinu angažirane balansne energije u tercijarnoj regulaciji, ukupnu količinu angažirane balansne energije u sekundarnoj regulaciji i cijenu za poravnanje odstupanja balansnih grupa.
- (3) NOSBiH je dužan da na svojoj internet stranici za svaki obračunski interval objavi preliminarnu cijenu poravnanja za obračun odstupanja balansnih grupa u danu $D+1$ za dan D , a u ponedjeljak za dane vikenda.

Članak 13.
(Prekogračni kapaciteti)

- (1) Sudionik na tržištu koji posjeduje licencu za međunarodnu trgovinu i koji želi uvesti ili izvesti električnu energiju mora osigurati pravo na korištenje prekograničnog prijenosnog kapaciteta. NOS će prihvatati nominacije dnevnog rasporeda za prekogranične transakcije samo onim sudionicima na tržištu koji imaju pravo na korištenje prekograničnog prijenosnog kapaciteta.
- (2) Procedura dobijanja prava na korištenje prekograničnog prijenosnog kapaciteta definirana je posebnim pravilima objavljenim na internet stranici NOS-a.

- (3) U tijeku procedure upravljanja zagušenjima, NOS može izdati nalog svakom sudioniku na tržištu da prilagodi količine bilo kojih izvozno/uvoznih transakcija iz razloga sigurnosti sustava.

Članak 14.

(Dostupnost procedura)

Sve procedure navedene u ovoj odluci, NOS učinit će dostupnim na svojoj internet stranici u roku od 15 dana od dana donošenja ove odluke.

Članak 15.

(Testno razdoblje)

- (1) Prije početka efektivne primjene provedbena pravila i procedure iz ove odluke bit će testirana do 31. prosinca 2014. godine (tzv. dry run).
(2) Na zahtjev NOS-a, DERK svojom odlukom može produžiti trajanje testnog razdoblja.

Članak 16.

(Prijelazne odredbe)

Od završetka testnog razdoblja iz članka 15. ove odluke, privremeno se izuzimaju od primjene dijelovi odredbi Tržišnih pravila, odobrenih odlukom DERK-a ("Službeni glasnik BiH", broj 48/06) i Mrežnog kodeksa, odobrenog odlukama DERK-a ("Službeni glasnik BiH", br. 48/06 i 35/11) do njihovog usuglašavanja sa Konceptom pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine, bez ograničenja u svrhu daljeg unapređenja i razvijanja samog Koncepta.

Članak 17.

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 04-28-7-369/14
18. studenoga 2014. godine
Tuzla

Predsjedatelj Komisije
Nikola Pejić

Obrazloženje

Odluke o privremenom uređenju načina osiguranja i pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine

- 1) Pristup predstavljen u dokumentu "Prijedlog rješenja za unapređenje pomoćnih usluga i mehanizma za balansiranje u BiH" (dokument je pripremila DNV KEMA Energy & Sustainability/KEMA Consulting GmbH) imao je pozitivan prijem u cijelom elektroenergetskom sektoru BiH i potaknuo je i opravdao ideju DERK-a da se temeljna rješenja daljom razradom pretoče u pravila koja reguliraju ovu problematiku na novim osnovima.

U ovom smislu DERK je u rujnu 2013. godine angažirao istog konzultanta. Namjera DERK-a je bila da se praktičnom primjenom predloženog pristupa osigura stabilan, pouzdan i siguran rad elektroenergetskog sustava i ispunjavanje međunarodnih obveza BiH.

U skladu sa postavljenim ciljevima i uz suradnju sa predstavnicima DERK-a i Nezavisnog operatora sustava u BiH, Konzultant je realizirao povjereni projekat.

- 2) Polazeći od više isključivih prava i obveza da regulira pomoćne usluge i rješava preopterećenost kapaciteta sustava za prijenos električne energije, sadržanih u čl. 4.1 i 4.2. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH, kao i iz člana 5.3. istog zakona da odobrava mrežni kodeks, tržišna pravila, te pravila za rad sustava i procedure nezavisnog operatora sustava, DERK je 26. ožujka 2014. godine donio Odluku o utvrđivanju Koncepta pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Koncept pomoćnih usluga ili Koncept).

Donošenje odluke je respektiralo činjenicu da trenutni oblik tržišta pomoćnih usluga reguliran Tržišnim pravilima iz 2006. godine nije tržišni model nabave pomoćnih usluga, da ozbiljno zaostaje za stvarnim potrebama i da se uređenje i funkcioniranje tržišta pomoćnih usluga na novim osnovima ne može više odlagati. Koncept pomoćnih usluga je rezultanta suglasnosti DERK-a i NOS-a BiH da dokument osigurava stabilan, pouzdan i siguran rad elektroenergetskog sustava i ispunjavanje međunarodnih obveza BiH, prije svega prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice, te Europskoj mreži operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E) i njoj Regionalnoj grupi Kontinentalne Europe, odnosno Kontrolnom bloku SHB.

Koncept je pripremio zajednički obrazovan tim Konzultanta, DERK-a i NOS-a BiH a tijekom njegove pripreme korištena su i dokumenta pripremljena u okviru USAID projekta "Asistencija regulativi i reformi elektroenergetskog sektora" (USAID/REAP).

- 3) Koncept pomoćnih usluga sa ilustracijama značajnog broja procedura koje je trebalo izraditi, trasirao je dalje pravce žurnog upotpunjavanja postojećeg regulatornog okvira pružanja pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava BiH i za njegovo operativno stavljanje u funkciju. Do 1. siječnja 2015. godine, kao početka njegove efektivne primjene, preostalo je kreirati cjelovit, konzistentan i funkcionalan skup dokumenata, prije svih nova Tržišna pravila, sa pravilima i procedurama za rad tržišta balansnih usluga.

Novom Konceptu trebalo je prilagoditi i Tarifnu metodologiju u dijelu koji se odnosi na pomoćne usluge.

Za provjeru Koncepta pomoćnih usluga prvobitno je planirano šestomesečno testno razdoblje (tzv. dry run), od 1. srpnja do 31. prosinca 2014. godine. Ovo razdoblje je trebalo iskoristiti za stvaranje i provjeru neophodnih tehničkih preduvjeta u pogledu mjerenja i očitavanja sa brojila, razmjene informacija i podataka, formata i rokova za dostavu podataka, hardver, softver i drugo.

Nadalje, u posljednjem kvartalu 2014. godine planirano je određivanje tarifa za pomoćne i sustavne usluge i ostalih numeričkih vrijednosti. Konačno, u studenom 2014. godine bi se pristupilo javnoj nabavi godišnjeg kapaciteta sekundarne i tercijerne pričuve, a u prosincu mjesečnim nabavama, ako se godišnjom nabavom ne dobije potreban opseg.

- 4) Radi ostvarenja ovih ciljeva DERK je kroz proces javne rasprave izmijenio i dopunio Metodologiju za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora prijenosnog sustava i pomoćne usluge – Pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", br. 93/11 i 61/14). Očekivanja DERK-a su bila da će NOS BiH, shodno Odluci DERK-a od 26. ožujka 2014. godine, uskladiti postojeća Tržišna pravila i Mrežni kodeks i učini ih kompatibilnim sa rješenjima Koncepta, zajedno sa dodatnim procedurama potrebnim za primjenu pravila. U istu svrhu je trebao iskoristiti i rezultate ostvarene u okviru projekta Izrada zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom stečevinom Europske unije iz nacionalnog programa Europske unije IPA 2008 za BiH.
- 5) Nacrt novih Tržišnih pravila u čijoj je pripremi pružena mogućnost sudionicima na tržištu u okviru odgovarajućeg Tehničkog komiteta da daju svoje komentare upućen je na razmatranje 1. kolovoza 2014. godine Upravnom odboru NOS-a BiH. Međutim, od tada slijedi više neuspjelih pokušaja da se članovi Upravnog odbora NOS-a sastanu i usvoje Tržišna pravila kako bi ih DERK odobrio. Također, iznenađuje i ne ohrabruje naknadna negativna recepcija elektroprivrednih subjekata u BiH u smislu da je donošenje Tržišnih pravila na novim osnovima preuranjeno i praktično neprovedivo. Suprotno ovome, upravo je provedena opća javna rasprava o naprijed pomenutim izmjenama i dopunama Metodologije plebiscitarno potvrdila ispravnost tržišne orijentacije modela nabave pomoćnih usluga koju je promovirao Koncept i istakla očekivanja sudionika javne rasprave da se model u cjelini svih svojih procesa i odnosa definira i zaokruži izradom Tržišnih pravila i procedura NOS-a na istim načelima.

Tržišna orijentiranost modela postala je jedina opcija obzirom na nestanak ulaznih proračunskih elemenata prema kojima su se cijene pomoćnih usluga do sada formirale. Potvrđuju to i nacrti dokumenata oba entitetska regulatorna tijela o kojima traje javna rasprava u elektroenergetskom sektoru. Ovi dokumenti kroz načela postupne promjene cijena nabave električne energije od regulirane ka tržišnoj čine izvjesnim kraj regulacije proizvodnje kao energetske djelatnosti. Time cijena električne energije na tržištu postaje referentnom i za određivanje cijena pružanja pomoćnih usluga u elektroenergetskom sustavu.

DERK i u ovoj prigodi naglašava da pružanje pomoćnih usluga na sadašnji potpuno regulirani način, ne zadovoljava potrebe elektroenergetskog sustava BiH, posebno kada je u pitanju sekundarna regulacija. U sadašnjoj ulozi NOS BiH ne može nabavljati nedostajuće pričuve i balansnu energiju (energiju uravnoteženja). Na permanentan deficit pričuve i učestala značajnija odstupanja prema Kontrolnom bloku SHB na koja ukazuje ELES kao njegov lider, zbog neodgovornosti elektroprivreda i nemogućnosti sankcioniranja takvog

ponašanja putem tržišnih mehanizama, postojeći model zasnovan na strogo reguliranom mehanizmu nema adekvatnog odgovora.

DERK ne može učinke kapitalizacije početne ideje, višemjesečne njene konceptu-alizacije, u tijeku koje su ulagani ne mali naponi i energija više stručnih timova, zbog koje je angažirana i plaćena usluga renomirane konzultantske kuće, kao i do sada postignuti napredak i rezultate u tom procesu, ostavljati za neka druga vremena, time otežavati potpuno otvaranje tržišta i na taj način sudjelovati u kršenju međunarodno preuzetih obveza.

- 6) DERK uočava da su ovlasti i odgovornosti Upravnog odbora i uprave/generalnog direktora u pogledu usvajanja tipa dokumenata kao što su Tržišna ili Mrežna pravila, na način kako su stipulirana člancima 23. i 33. Zakona o utemeljenju Neovisnog operatora sustava za prijenosni sustav u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 35/04), odnosno čl. 26. i 35. Statuta NOS-a BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 71/05) dosta neodređena i ostavljaju prostora za različita tumačenja. Bez obzira na to, DERK ne odstupa od dosadašnje prakse NOS-a da dokumenta poput Tržišnih pravila usvaja Upravni odbor prije njihove dostave na odobrenje DERK-u, a niti od vlastite prakse da takav dokument odobrava na prijedlog istog upravljačkog tijela. Ne želeći, dakle, sam supstituirati tu fazu u kreiranju Tržišnih pravila, odnosno ulogu i ovlast koju je Upravni odbor NOS-a u tom procesu do sada prakticirao, DERK je odlučan osigurati nadgradnju regulatornog okvira, uspostaviti novi sadržaj i način pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sustava, kao uvjeta za funkcioniranje veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije, donošenjem odluke sa privremenim djejtvom.
- 7) Shodno ovlasti iz članka 9.7. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) da, osim pravila i propisa utvrđenih ovim zakonom, usvaja i pravila i propise koji su potrebni radi osiguranja ciljeva ovog zakona, da se uređenjem tržišta balansne energije nedvojbeno stvaraju uvjeti za neograničenu i slobodnu trgovinu i kontinuiranu opskrbu električnom energijom, odnosno ubrzava stvaranje tržišta električne energije u BiH kao sveopćeg cilja donošenja zakona iz članka 1. stavak 2. i članka 4.1. stavak 2. Zakona, polazeći od više ovlasti pojedinačno i cjeline više njih zajedno iz članka 4.2., te članka 5.3. Zakona, da uspostavlja, regulira, usvaja, odobrava ili nadzire pravila i propise, mehanizme i metode, standarde ili uvjete, kao i cijene, tarife i troškove rada koji se odnose na usluge prijenosa električne energije i pomoćne usluge, rješavanje preopterećenosti kapaciteta sustava za prijenos električne energije, te stvaranje održivih i konkurentnih tržišta, DERK donosi odluku kojom privremeno, do donošenja novih Tržišnih pravila, uređuje način pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine.
- 8) Ovu svoju odluku DERK temelji i na mogućnosti iz članka 42. Poslovnika o radu DERK-a ("Službeni glasnik BiH", broj 2/05) da, u iznimnim okolnostima koje nalažu brzu reakciju DERK-a, odluke može donositi po skraćenom postupku, bez formalnog organiziranja opće javne rasprave u redovitoj proceduri propisanoj čl. 38. do 41. Poslovnika. Ovo tim prije što je stručna javnost u dosadašnjim etapama geneze nastanka više navedenih dokumenata ("Prijedlog rješenja...", "Koncept pomoćnih usluga...", Metodologija za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije..."dokumenta iz projekata "Asistencija regulativi i reformi..." i "Izrada zakonodavnog okvira..."), imala i koristila prigodu da se upozna, komentira i utječe na način pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine.